

УДК 792.01:782

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-2-14>

Сергій ОЛЕЙНИКОВ,

orcid.org/0009-0006-3998-9129

асистент кафедри музичного мистецтва

Київського національного університету культури і мистецтв

(Київ, Україна) oleynikovsergey80@gmail.com

ВЗАЄМОДІЯ ТВОРЧОСТІ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ: МИСТЕЦТВО РЕЖИСУРИ МУЗИЧНИХ ПРОЄКТІВ

Музичні сценічні проєкти являють собою сплав художньої творчості та скрупульозної точності. Їх постановка потребує співпраці різних фахівців, що спрямована на перетворення художніх концепцій на захопливі перформанси. У статті робиться спроба заглибитись у багатогранний світ режисури таких проєктів, висвітлюючи симбіотичний зв'язок між творчістю та менеджментом. Через всебічний аналіз процесів, викликів та динаміки співпраці розкривається складне мистецтво режисури мистецьких проєктів. У сфері різноманітних мистецьких починань, таких як опери, сучасні мультимедійні концерти та авангардні експериментальні перформанси, режисуря та постановка цих проєктів відіграють вирішальну роль у формуванні загального впливу на аудиторію. У статті наголошується на необхідності дослідження методів режисури та постановки таких проєктів з огляду на мінливий мистецький ландшафт і глядацькі очікування, які потребують коригування на різних етапах. Основою успішної режисури є чітка та переконлива концепція, створена у співпраці з композиторами, лібретистами та хореографами. Цей початковий крок впливає на всі аспекти проєкту, створюючи підґрунтя для подальшого розвитку. Важливим моментом є міждисциплінарна співпраця в сучасних мистецьких сценічних проєктах, що залучає фахівців від диригентів до хореографів, від художників по світлу до творців костюмів. Синергія цієї багаторівневої співпраці має вирішальне значення для досягнення ефективної комунікації з аудиторією. Візуальні елементи, такі як освітлення, костюми та мультимедійні проєкції, розглядаються як інструменти для втілення інтерпретації, модернізації наративів та пробудження емоцій. Значну важливість має репетиційний процес щодо вдосконалення мистецьких намірів та інтеграції всіх елементів виробництва. Необхідна взаємодія та комунікація між різними учасниками, які мають розуміти власну роль у художньому цілому. Режисер є тим, хто у своїй діяльності поєднує різноманітні компоненти для створення незабутнього та вражаючого мистецького досвіду для аудиторії. Складний баланс між художнім баченням і практичним виконанням має вирішальне значення, що призводить до створення цілісного і резонансного перформансу.

Ключові слова: *музика, мистецтво, режисуря, проєкт, компоненти, менеджмент, творчість.*

Sergey OLEYNIKOV,

orcid.org/0009-0006-3998-9129

Assistant at the Department of Musical Arts

Kyiv National University of Culture and Arts

(Kyiv, Ukraine) oleynikovsergey80@gmail.com

INTERACTION BETWEEN CREATIVITY AND MANAGEMENT: THE ART OF DIRECTING MUSIC PROJECTS

Music stage projects are a fusion of artistic creativity and meticulous precision. Their staging requires the collaboration of various specialists to turn artistic concepts into exciting performances. This article attempts to delve into the multifaceted world of directing such projects, highlighting the symbiotic relationship between creativity and management. Through a comprehensive analysis of the processes, challenges, and dynamics of collaboration, the complex art of artistic project management is revealed. In the realm of diverse artistic endeavours such as operas, contemporary multimedia concerts, and avant-garde experimental performances, the direction and staging of these projects play a crucial role in shaping the overall impact on the audience. The article emphasises the need to research the methods of directing and staging such projects in view of the changing artistic landscape and audience expectations that need to be adjusted at different stages. The basis of successful directing is a clear and compelling concept created in collaboration with composers, librettists and choreographers. This initial step influences all aspects of the project, creating the basis for further development. Interdisciplinary collaboration in contemporary artistic stage projects is an important aspect, involving specialists from conductors to choreographers, from lighting designers to costume designers. The synergy of this multi-level collaboration is crucial to achieving effective communication with the audience. Visual elements, such as lighting, costumes and multimedia projections, are seen as tools to embody interpretation, modernise narratives and

evoke emotions. The rehearsal process is of great importance to refine artistic intentions and integrate all elements of the production. It requires interaction and communication between different participants, who must understand their own role in the artistic whole. The director is the one who brings together the various components to create an unforgettable and impactful artistic experience for the audience. The complex balance between artistic vision and practical execution is crucial, leading to the creation of a coherent and resonant performance.

Key words: music, art, directing, project, components, management, creativity.

Постановка проблеми. Постановка музичних проєктів передбачає поєднання творчості та менеджменту для втілення унікальних інтерпретацій на сцені. Незалежно від того, чи це грандіозна опера, сучасний мультимедійний концерт або авангардний експериментальний перформанс, режисур та постановка мистецьких проєктів відіграють ключову роль у формуванні загального враження для аудиторії. Доцільно розглянути, яким чином відбувається режисур та постановка таких проєктів, визначити, на що потрібно звертати увагу при їх організації, адже внаслідок розвитку мистецької практики та глядацьких запитів необхідно враховувати необхідність внесення коректив на різних етапах.

Аналіз досліджень. Форматні музичні шоу-програми в контексті мистецьких інтеграційних процесів досліджують в своїй праці Р. Кучер та Д. Вакуленко. Масові заходи як візуальні практики в контексті культури сьогодення аналізуються в статті А. Тормахової. Режисерська робота в музичному театрі окреслюється в роботі Дж. Дір та Р. Дель Вера. Майстерність роботи режисера змальовується в роботі К. Томпсон. Своєрідність сучасних авангардних музичних творів визначається у розробці Р. Ебрайт.

Мета статті – дослідити особливості режисури музичних проєктів як мистецтва взаємодії між творчістю та менеджментом.

Виклад основного матеріалу. Сучасна культура може бути представлена як низка різноманітних яскравих мистецьких сценічних феноменів, що вражають глядача своїми декораціями, костюмами, освітленням, драматургією тощо. Їх можна класифікувати згідно змістовної чи технологічної складової. Проте якщо розглянути їх з організаційної, а не змістовної точки зору, то всі вони будуть мати одну спільну рису – шлях режисури буде починатися з чіткої та переконливої концептуалізації. Режисери у процесі формування задуму мають співпрацювати з композиторами, лібретистами та хореографами, щоб сформувати певну тему, наратив, що впливатиме на кожен аспект проєкту. Цей початковий крок закладає фундамент, на якому будується вся постановка.

Сучасні мистецькі сценічні проєкти передбачають залучення різноманітних фахівців, чия міждисциплінарна синергія спроможна сфор-

мувати щось по-справжньому цінніше, те, що запам'ятається глядачу. Якщо казати про такі сучасні форми, як шоу, то в них наявні змінні та постійні елементи формату. «Постійними виступають змістовні, технологічні, візуальні, звукові та інші елементи, що стають основою для створення якісно нових змінних частин шоу. Особливістю будь-якого форматного шоу є здатність до адаптації, зокрема пристосування під цільову аудиторію тієї чи іншої країни» (Кучер & Вакуленко, 2021: 650). Внаслідок того, що чимало художніх феноменів звернені до всіх органів чуття реципієнта, для їх реалізації потрібно зусилля фахівців, що виступають керівниками окремих етапів розробки проєкту, а також безпосередніх виконавців. Режисери співпрацюють з диригентами, музикантами, співаками, акторами, хореографами, сценографами, художниками по світлу, дизайнерами костюмів тощо. Вся ця багатопарова та складна міждисциплінарна синергія дозволяє реалізувати оперний твір, театральну постановку чи мюзикл. Проте при цьому потрібно розуміти, що лише за умови усвідомлення кожним учасником постановочного дійства його ролі в творі, можливе успішне досягнення мети, а отже, й досягнення комунікації зі слухачами. «Візуальні компоненти усіх масових заходів орієнтовані на те, щоб сприяти усвідомленню значення заходу, його мети, донесенню його основного меседжу до кожного присутнього» (Тормахова, 2021: 66).

При формуванні сценарію проєкту режисери мають тісно співпрацювати з лібретистами, щоб створити переконливу сюжетну лінію, яка відповідає емоційній траєкторії музики. Шляхом виділення основних елементів постановки можливе своєрідне розкадрування художнього цілого, яке дозволить посилювати візуальну складову та сформувати наратив. В цьому випадку необхідно синхронізувати музичний компонент, хореографічний, а також оформити потрібним чином сценічний простір. Сцена, її тип та особливості оформлення декорацій ретельно плануються, щоб розмістити оркестр, виконавців та будь-які додаткові елементи постановки. Макет сцени також сприяє відтворенню загальної атмосфери та естетики вистави. Наприклад, унікальні шляхи оформлення сцени, які пропонувала Олександра Екстер для різних постановок початку ХХ сто-

ліття, формували неповторні простори, які були заповнені не лише на рівні планшету, а й у діагональних вимірах сценічного простору тощо. Все це вносило цікавий колорит та новації, навіть за умови втілення класичного сюжету.

Нові підходи щодо оформлення сценічного простору, водночас, не є обов'язковими, адже більш важливим може бути переосмислення інших компонентів сценічного дійства. Як, наприклад, хореографія чи, навпаки, музичний супровід у вже відомому балетному творі. Таким чином, певні компоненти здатні зберігати константний характер. «Звісно, креативність і візуально неповторний характер притаманний не всім заходам. Деякі із них, власне саме шоу, можуть мати доволі стандартизований вигляд, що обумовлене їхнім реплікаційним характером» (Тормахова, 2021: 68).

Візуальні компоненти постановки, як костюми, можуть також додавати нові нюанси до інтерпретації музичного проєкту. Зокрема за допомогою роботи художників по костюмам можна змінити темпоральні межі дійства, яке презентується на сцені, що сприяє осучасненню сюжету. Саме такий прийом нерідко використовується режисерами-постановками, коли здійснюється художня інтерпретація оперних творів доби бароко, класицизму чи романтизму. Так, нерідко при постановці опери «Кармен» Жоржа Бізе в першому акті застосовуються костюми, що відповідають часові, який змальовувався у творі (XIX століття). Проте в другому акті, коли змальовуються контрабандисти, в деяких постановочних версіях режисери прагнули осучаснити дію і пропонували вдягнути персонажів у байкерські шкіряні куртки та штани у стилі мілітарі. За допомогою костюму можна передати художній образ персонажа, підкреслити певні риси його характеру, чи, навпаки, створити дисонанс між візуально-зовнішнім та внутрішньо-сутнісним началом.

Ще одним засобом, який здатний дещо змінити характер мистецького проєкту та підкреслити нові аспекти, є освітлення. Воно не лише задає настрій у виставі, але й підкреслює ключові моменти. Нерідко в постановках композитори самостійно можуть продумувати складну динаміку візуального образу, що набуватиме індивідуального прочитання через світло. Якщо ж це не було передбачено автором твору, то художники по світлу, тісно співпрацюючи з режисером, розробляють світлові схеми та своєрідні партитури, які доповнюють музику та посилюють емоційну залученість глядачів. З розвитком інформаційних технологій набула актуальності практика застосування мультимедійних проєкцій замість декора-

цій. Це дозволяє інтегрувати освітлення у декорації, швидко модифікувати проєкційне зображення та формувати яскравий образ.

Центральне місце у музичному проєкті надається звісно ж аудіальному компоненту. Він може існувати як музичний матеріал, що становить основу твору, якщо це опера, мюзикл чи інший синтетичний жанр. З іншого боку, це може бути саунд-дизайн, який включатиме попередньо записані елементи, електронну музику або спецефекти, що посилюють слуховий досвід. Цей звуковий шар дозволяє створити велику кількість модифікацій мистецького матеріалу. Задля того щоб сформувати музичний супровід, який буде підсилювати основний зміст твору, потрібно використовувати навіть такі суто технічні засоби, як панорама руху звуку, модифікація гучності, гострота атаки тощо. Кожен з них здатен змінити характер сприйняття, підкреслити певні елементи, або, навпаки, нівелювати їх. Так само, як і з іншими співтворцями, робота саунд-дизайнерів має здійснюватися з режисером, аби органічно інтегрувати всі елементи у перформанс.

Якщо згадати сценічні твори авангардних американських композиторів С. Райха, Ф. Гласса, Дж. Адамса, то їх постановка вимагає дещо інших зусиль від режисерів, адже мова скоріше йде не про вибір певної інтерпретації, а намагання максимально точно представити авторський текст. «Естетика і техніка цих авангардистів мали вплив на досвід опери. На фундаментальному рівні нетрадиційні способи комунікації, що використовуються в цих операх, реструктурують стосунки між глядачем і виконавцем» (Ebright, 2014: 216). У «Докторі Атомісті» Дж. Адамса об'ємний звук переносить глядачів в оперу метафорично, руйнуючи традиційні звукові кордони і розмиваючи різницю між мистецтвом і життям. У «Печері» С. Райха використання відеокасети як основного візуального елемента дозволяє винести оперу за межі оперного театру і виконати її на будь-якій кількості майданчиків. Нелінійні, паралельні оповіді, представлені музикою, текстом і постановкою «Сатьяграхи» Ф. Гласса перекладають відповідальність за завершення опери на глядачів, які мають переупорядкувати, реконструювати та переосмислити більший наратив у своїй свідомості.

Робота з хореографом-постановником також є запорукою створення цілісного твору. Загальновідомо, що наразі нерідкими є випадки створення балетних вистав з тих творів, що мали лише інструментальне начало. В них можуть додаватися як окремі танцювальні номери, так і цілісні постановки. Співпраця хореографа з режисером над

створенням виразних рухів підсилює візуальний вимір вистави та доповнює ритм і емоції музики.

Режисер, як керівник постановки мистецького проєкту відповідає за підбір кадрів, які створюють свій художній компонент. Кожен з професіоналів має не лише вміння формувати хореографію, музику чи костюм, а й бути готовим до співпраці зі своїми колегами. Надзвичайно важливим є поєднання всіх елементів у такий спосіб, аби вони не викликали враження еклектичності чи неузгодженості. Це можливе лише за умови взаємодії, спроможності до комунікації та сприйняття позицій іншого спів-творця.

Вкрай важливим є репетиційний процес, що має супроводжувати формування твору від початку до остаточного сценічного втілення. У ході обкатки художнього цілого відбувається його доопрацювання. Ряд елементів можуть модифікуватися, деякі прибиратись зовсім чи замінюватись іншими. Це є частиною живого творчого процесу, що не можливий без натхнення. Водночас, робота режисера потребує й логічного та виваженого підходу, який би полягав у здійсненні менеджерської функції.

Під час репетицій вдосконалюються художні наміри, адже режисери допомагають виконавцям досліджувати глибину персонажів, виявляти певні досі не значимі емоційні нюанси та здійснювати музичну інтерпретацію. Вже на етапі технічних репетицій здійснюється інтеграція всіх аспектів, включаючи музику, постановку, освітлення, звук і костюми. Саме тоді остаточно згладжуються будь-які логістичні проблеми та забезпечується плавність і відшліфованість фінальної постановки. Кульмінацією цих інтерактивних репетицій стає вистава, під час якої виникає комунікація між виконавцями та глядачами.

Сучасні автори Джо Дір та Роко Дель Вера вказують на досвід організації постановок мюзиклів. «Тривалість підготовки та репетицій мюзиклу часто визначається фінансовими міркуваннями і залежить від попередньої практики вашого театру, масштабу конкретної постановки, наявності акторів і часу, який ви виділили на студійні та тех-

нічні репетиції» (Deer&Dal Vera, 2014: 3). Вони визначають етапи організації постановки проєкту, які можна змінювати відповідно до параметрів конкретного театру: від восьми днів у літніх театрах до десяти тижнів в академічних установах.

Якщо звернутись до процесу постановки музичного цілого, яке здійснюється провідними режисерами та диригентами, то вкрай важливим є формування власного творчого обличчя. Задля того, щоб у молодого митця цей процес не був пов'язаний із суцільним копіюванням, К. Томпсон пропонує приділяти багато уваги сприйняттю різних версій. «Процес пошуку і розвитку вашої особистої естетики, вашого художнього голосу і бачення займе багато років. На початку своєї кар'єри ви перебуватимете під сильним впливом своїх наставників на факультеті та університетської чи консерваторської програми. Ви також матимете власні мрії, прагнення та амбіції щодо кар'єри режисера» (Thompson, 2019: 4). Фахівці-початківці мають дивитися якнайбільше постановок різноманітних опер, шоу, мюзиклів, порівнювати їх та ознайомлюватись із критичною літературою, що стосується візуально-сценічних форм.

Висновки. Режисура та постановка музичних проєктів передбачає втілення творчих концепцій таким чином, аби результат викликав у аудиторії незабутнє та захоплююче враження. Завдяки співпраці, ретельному плануванню та увазі до деталей режисери та їхні команди формують синергію між музикою, візуальними ефектами та емоціями, створюючи справді незабутній мистецький перформанс. Вкрай важливим є етап формування задуму та концепції твору, при якому вже наявна співпраця між різними фахівцями. Режисер перебирає на себе функцію не лише творця, а й менеджера, який обирає саунд-дизайнерів, художників по сцені, костюмам та освітленню, композиторів, хореографів, керуючись власним баченням фінального результату. В процесі взаємодії на репетиціях здійснюється остаточне переформатування художнього цілого, враховуючи корективи, що можуть пропонуватись всіма учасниками постановки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучер Р., Вакулєнко Д. Форматні музичні шоу-програми в контексті мистецьких інтеграційних процесів. *Грааль науки*, 2021. № 4. С. 649–653.
2. Тормахова А.М. Масові заходи як візуальні практики в контексті культури сьогодення. *Українські культурологічні студії*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. № 1(8). С. 66–69. [https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1\(8\).14](https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1(8).14)
3. Deer J., Dal Vera R. *Directing in Musical Theatre: An Essential Guide*. Taylor and Francis, 2014. 264 p.
4. Ebright R. S. *Echoes of the avant-garde in American minimalist opera*. A dissertation submitted to the faculty at the University of North Carolina at Chapel Hill in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Music. Chapel Hill, 2014. 273 p.
5. Thompson K. *Directing Professionally*. 1st ed. Bloomsbury Publishing, 2019. 232 p.

REFERENCES

1. Kucher R., Vakulenko D. Formatni muzychni shou-prohramy v konteksti mystetskykh intehratsiinykh protsesiv [Format music show programmes in the context of artistic integration processes]. *Hraal nauky*, 2021. № 4. pp. 649–653 [in Ukrainian].
2. Tormakhova A.M. Masovi zakhody yak vizualni praktyky v konteksti kultury sohodennia [Mass events as visual practices in the context of contemporary culture.]. *Ukrainski kulturolohichni studii*. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet», 2021. № 1(8). pp. 66–69. [https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1\(8\).14](https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1(8).14) [in Ukrainian].
3. Deer J., Dal Vera R. *Directing in Musical Theatre: An Essential Guide*. Taylor and Francis, 2014. 264 p.
4. Ebright R. S. *Echoes of the avant-garde in American minimalist opera*. A dissertation submitted to the faculty at the University of North Carolina at Chapel Hill in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the Department of Music. Chapel Hill, 2014. 273 p. [in English].
5. Thompson K. *Directing Professionally*. 1st ed. Bloomsbury Publishing, 2019. 232 p.